

Ірина ЧХЕАЙЛО

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії і педагогіки професійної підготовки
Харківського національного
автомобільно-дорожнього університету (Харків)

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ВИВЧЕННІ ФІЛОСОФІЇ У ТЕХНІЧНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

У сучасному постмодерному суспільстві ми зустрічаємося з штучним інтелектом (ШІ) у багатьох сферах та елементах людської діяльності і вже давно успішно використовуємо. Проблеми штучного інтелекту присвячено чимало праць у сфері філософії, політики, економіки тощо. Серед основних праць відзначимо напрацювання Ф. Фукуями який, досліджуючи окремі аспекти штучного інтелекту, зосередив свою увагу на швидких темпах розвитку та впровадження цього феномену в усі сфери людського буття. Дослідник намагається продемонструвати владу штучного інтелекту над людиною, доводить, що штучний інтелект є однією з характеристик інформаційного суспільства [1].

Під ШІ (спрощено) будемо розуміти діяльність машин, оснащених програмним забезпеченням, націлених на виконання тих чи інших завдань, що ставить перед ними людина. Виходячи з останньої тези, ми припускаємо те, що штучний інтелект є контрольованим. Людина залишається тією, що приймає рішення, що все ще може щось більше ніж ШІ і направляє на це свої зусилля. Навігатор допомагає нам орієнтуватися та обирає оптимальний шлях руху нашого автомобіля, але це не означає, що ми перестаємо орієнтуватися в просторі без нього. Або ШІ не може замінити навчання як калькулятор не замінить таблицю множення.

Наукові технології стали причиною створення штучного інтелекту і широкого застосування його в повсякденному житті людини. Сьогодні завдяки сучасним технологіям, що стрімко розвиваються, змінюються процеси пізнання, а відповідно і буття людини, комунікація набуває нових форм. Поряд з цими змінами змінюється і сама освіта, а точніше процес отримання знань, у рамках цього порушуються питання мобільності, ефективності, часу, простору [2].

Ще донедавна здобуття освіти було можливим лише у класичному розумінні, маємо на увазі просторове обмеження аудиторією, сьогодні з'явилося поняття онлайн освіти. Таке

поєднання сприяє тому, що суспільство сьогодні може здобувати освіту, не відвідуючи заклад освіти в реальному світі.

Використання науково-педагогічними працівниками закладів освіти переваг штучного інтелекту сприяє розширенню аудиторії, враховуючи географічні, безпекові обмеження нашого часу. Новий імідж освітянина, якого можна назвати «сучасним педагогом» є цікавим здобувачам, оскільки перебуває з ними на «одній хвилі» у частині залучання штучного інтелекту до своєї професії, що в свою чергу підштовхує їх до нових можливостей самовдосконалення і саморозвитку [2]. Адже освіта – це послуга через все життя і нею хочуть користуватися. На відміну, наприклад, від охорони здоров'я – теж послуга, але люди хочуть як можна менше з нею контактувати.

Заслуга чату GPT – це втілення в освіту ШІ. У 2022 році, коли чат став доступним для широкої громадськості питання про вплив його на українську освіту активно не обговорювався [4].

Сьогодні у 2024–2025 рр. відмічаємо, що штучний інтелект в освітньому процесі створює умови, що в реальному житті є неможливими чи недоступними. Тобто він виступає феноменом створення і реалізації неможливого, але лише у віртуальному просторі. Разом з тим він позбавляє можливості живого спілкування, безпосереднього обміну думками, емоційного взаємовираження тощо. Такий світогляд символізує втрату духовності, підміну цінностей. Людина, несучи юридичну відповідальність за свою діяльність/бездіяльність, намагається уникнути будь-якої реальної відповідальності, покладаючись на штучний інтелект, який її не несе.

Отже сучасна система освіти відповідаючи на запити і виклики сьогодення, повинна використовувати штучний інтелект, але як допомогу, а не заміщення навчання. Політика інституцій щодо ШІ повинна бути чітко сформульована від заборони до пристосування, адаптування, рекомендацій тощо. Використання ШІ в освіті повинно враховувати: спосіб взаємодії, відмінність між штучним і людським інтелектом, предмет, який викладається. Наприклад, на філософське питання: Що таке свідомість? ШІ не дає відповідь, а допомагає різними детальними питаннями, через структуру свідомості, її ознаки визначає свідомість. Це підтримує навчання, поглиблює знання здобувача [3].

Використання штучного інтелекту при вивченні філософії у технічному закладі вищої освіти має, виходячи з невеликого власного досвіду, більше недоліків чим переваг.

Філософія – це не лише набір логічних або інтелектуальних задач, а й процес глибокого осмислення і взаємодії з культурними, історичними і соціальними контекстами. ШІ не розуміє цих

контекстів та зосереджується на обробці формальних аспектів. На що вказують зазвичай правильні, але шаблонні відповіді та рішення, за якими не видно індивідуальності, творчості, самості студента, які так необхідні при вивченні філософії. Годі казати про моральні дилеми, етику, або глибоке інтерпретування текстів. Якщо студент повністю покладається на ІІІ для пошуку відповідей, то він не тільки не набуває навичок самостійного аналізу, а втрачає навіть ті, які мав до знайомства з ГРТ.

Разом з тим для студентів технічних спеціальностей, де часто виникають труднощі з абстрактними поняттями, використання мультимедійних технологій для пояснення складних філософських концепцій робить навчання більш інтерактивним і зрозумілим. Швидкий доступ до величезної кількості філософських текстів, статей, лекцій, відео та інших навчальних матеріалів, безперечно, велика перевага за ІІІ.

ІІІ може бути особистим тьютором, опонентом у суперечці, розвивати дискурс, стимулювати філософські дискусії та діалоги, даючи студентам можливість практикувати свої аргументи, перевіряти ідеї, аналізувати протилежні точки зору та розвивати навички критичного мислення.

На жаль, чи на щастя, сьогоденні можливості штучного інтелекту ще є обмеженими. А ті, які є, через втілення їх у реальне життя, завдяки освіті та іншим соціальним факторам, сприятимуть адаптації, звиканню і готовності зустріти ширші можливості штучного інтелекту, що будуть у майбутньому. Використання ІІІ у вивченні філософії в технічних ЗВО може стати потужним інструментом для підтримки навчання, але також потребує обережного підходу, щоб уникнути залежності від технологій та не втратити важливість людського розуміння і критичного мислення. ІІІ слід використовувати як допоміжний інструмент, а не як основний засіб навчання.

Література:

1. Fukuyama Francis. Political Order and Political Decay: From the Industrial Revolution to the Globalization of Democracy. New York : Farrar, Strauss and Giroux, 2014. 672 p.
2. Поліщук О. С., Поліщук О. В., Дудченко В. С. Філософія штучного інтелекту в освітньому процесі. Humanities Studies. 2022. № 13(90). С. 103–109.
3. Майк Шарпл. Генеративний штучний інтелект і освіта: можливості та виклики: матеріали лекції почесного професора Інституту освіти Відкритого університету, Великобританія, 12 грудня 2024 р.
4. Роуз Лаккін. Зміцнення української вищої освіти: орієнтація в революції ІІІ у викладанні та навчанні: матеріали лекції почесного професора Університетського коледжу Лондона, Великобританія, 10 грудня 2024 р.